

**MAKTABLARDA TA’LIM SIFATINI OSHIRISH, PEDAGOG -
KADRLARNING BILIMI VA MALAKASINI XALQARO
DARAJAGA OLIB CHIQISH**

Qozaqova Karimaxon Mamajonovna

«UNIVERSITY OF ECONOMICS AND PEDAGOGY» NOTM

Iqtisodiyot va ijtimoiy fanlar kafedrası stajyor o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirda maktabda faoliyat olib borishi uchun har bir fan bo'yicha mahalliy yoki xalqaro sertifikatga ega bo'lish afzalliklari yoritib berildi.

Abstract: This article has highlighted the advantages of having a local or international certificate in each subject for school activities.

Аннотация: В этой статье освещены преимущества наличия местного или международного сертификата по каждому предмету для школьной деятельности.

Kalit so'zlar: Maktab, toifa, fan, talab, faoliyat, sertifikat.

Key words: School, category, subject, requirement, activity, certificate.

Ключевые слова: Школа, категория, предмет, требование, деятельность, аттестат.

O'zbekiston Respublikasi inson huquqlari va erkinliklariga rioya etilishini, jamiyatning ma'naviy yangilanishini, ijtimoiy yo'naltirilgan bozor iqtisodiyotini shakllantirishni, jahon hamjamiyatiga qo'shilishni ta'minlaydigan demokratik huquqiy davlat va ochiq fuqarolik jamiyati qurmoqda. Inson, uning har tomonlama uyg'un kamol topishi va farovonligi, shaxs manfaatlarini ro'yobga chiqarishning sharoitlarini va ta'sirchan mexanizmlarini yaratish, eskirgan tafakkur va ijtimoiy xulq - atvorning andozalarini o'zgartirish respublikada amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi va harakatlantiruvchi kuchidir. Xalqning boy intellektual merosi va umumbashariy qadriyatlar asosida, zamonaviy madaniyat, iqtisodiyot, fan, texnika va texnologiyalarning yutuqlari asosida kadrlar tayyorlashning mukammal tizimini shakllantirish O'zbekiston taraqqiyotining muhim shartidir.

Maktab o'quvchilarining bilimi va ko'nikmalarini shakllantirish, ularni milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik ruhida tarbiyalash, o'qituvchi kasbi nufuzini va pedagoglarning sifat tarkibini oshirish, darsliklar va o'quv metodik majmualarni zamon talablari asosida takomillashtirish, xalq ta'limi muassasalarining xalqaro standartlarga javob beradigan zamonaviy modellarini barpo etish maqsadida, shuningdek, 2022 – 2026 - yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasini “Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi qabul qilindi.

Quyidagilar 2022 – 2026 - yillarda xalq ta’limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturining asosiy yo‘nalishlari etib belgilandi:

- maktab ta’limiga ilg‘or xalqaro tajribalar asosida ishlab chiqilgan Milliy o‘quv dasturini to‘laqonli joriy etish hamda mahalliy va xorijiy mualliflar tomonidan yaratilgan zamonaviy darsliklarni amaliyotga kiritish;

- jamiyatda o‘qituvchi kasbi nufuzini oshirish, pedagoglar uchun qulay ijtimoiy sharoitlar yaratish va mehnatini munosib rag‘batlantirish;

- o‘qituvchilarning yoshlarga ta’lim va tarbiya berishdagi mas’uliyatini, doimiy kasbiy rivojlanishdagi talabchanligini oshirish;

- umumiy o‘rta ta’lim muassasalari uchun milliy kadrlar zaxirasini shakllantirish, ilg‘or maktab direktori va namunali o‘qituvchi mezonlarini ishlab chiqish hamda ular asosida rahbar va pedagog kadrlar faoliyatini baholab borish;

- umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida ma’naviy-ma’rifiy ishlarni tizimli tashkil etish, mazkur yo‘nalishda uzluksiz monitoring, baholash va prognozlash mexanizmlarini yo‘lga qo‘yish, bola ta’lim-tarbiyasida oila, ayniqsa, ota-onaning o‘rnini oshirish;

- o‘quvchilarning bo‘sh vaqtlarini mazmunli tashkil etish, ularni kasblarga yo‘naltirish tizimini takomillashtirish;

- alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarning xalq ta’limi tizimiga integratsiyasini kuchaytirish hamda inklyuziv ta’lim jarayonlarini jadallashtirish;

- umumiy o‘rta ta’limda barcha ma’lumot almashinuvi jarayonlarini Xalq ta’limi tizimini boshqarishning yagona dasturiy majmuasi orqali amalga oshirilishini hamda ushbu sohada elektron davlat xizmatlari ko‘lamini kengaytirish;

- umumiy o‘rta ta’lim muassasalarining navbatlilik koeffitsiyentini optimal darajaga yetkazish, zamonaviy modellar bo‘yicha maktablarni qurish, rekonstruksiya qilish, mukammal ta’mirlash hamda zarur jihozlar bilan ta’minlash.

Hozirda o‘qituvchilar, pedagoglar va tarbiyachilarning kattagina qismi yaxshi tayyorgarlik ko‘rmaganligi, ularning bilim va kasb saviyasi pastligi jiddiy muammo bo‘lib qolmoqda, malakali pedagog kadrlar yetishmasligi sezilmoqda. Maktabgacha ta’lim sohasidagi jami tarbiyachi va pedagoglarning atigi 20 foizi oliy ma’lumotlidir. Maktablarning o‘qituvchilar bilan ta’minlanganligi o‘rtacha 93 foizni tashkil etgani holda, bu ko‘rsatkich ayrim viloyatlarda 77 - 80 foizdan, muayyan fanlar bo‘yicha esa 50 foizdan oshmaydi.

Ilmiy va ilmiy - pedagog kadrlarning o‘rtacha yoshi «ulg‘ayib» bormoqda. Respublika oliy o‘quv yurtlarida 40 yoshga to‘lmagan fan doktorlari jami fan doktorlarining 0,9 foizini, 50 va undan katta yoshdagilari esa 79 foizini tashkil etadi. Fan doktorlari ilmiy darajasiga tasdiqlanganlar o‘rtacha 50, fan nomzodlari esa 36 yoshdadir.

Pedagog kadrlar hamda o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash natijalari bo‘yicha aniqlangan bo‘shliqlardan, shuningdek, ota - onalar, ekspertlar va boshqa shaxslarning takliflaridan kelib chiqib, Milliy o‘quv dasturini doimiy ravishda takomillashtirib boorish maqsadida davlat umumiy o‘rta ta‘lim muassasalariga Xalq ta‘limi vazirligi bilan kelishgan holda o‘quv jarayoniga xalqaro tan olingan ta‘lim dasturlarini joriy qilish, shu jumladan, davlat ta‘lim standartlari doirasida o‘quv dasturlariga o‘zgartirish kiritish hamda darsliklarni tanlashga (ona tili, adabiyot, tarix, tarbiya va huquq fanlaridan tashqari) ruxsat etildi.

Xalq ta‘limi vazirligidan tashqari boshqa vazirlik va idoralarga umumiy o‘rta ta‘limning o‘quv - rejalari va dasturlariga o‘zgartirish kiritish va maktablarda yangi fan joriy qilishni nazarda tutuvchi qonunchilik hujjatlarini ishlab chiqish bo‘yicha tashabbus bilan chiqdilar.

Buning uchun quyidagilar tashkil etildi:

- Xalq ta‘limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazlari negizida Pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish milliy markazlari ;

- A.Avloniy nomidagi xalq ta‘limi muammolarini o‘rganish va istiqbollarini belgilash ilmiy-tadqiqot instituti negizida A.Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o‘rgatish milliy-tadqiqot instituti .

- Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti hamda uning huzuridagi ta‘lim va ilmiy tashkilotlar Xalq ta‘limi vazirligi tasarrufiga o‘tkazildi.

- Toshkent davlat pedagogika universiteti pedagogika yo‘nalishi bo‘yicha o‘quv dasturlarni ishlab chiqishda yetakchi oliy ta‘lim muassasasi etib belgilandi.

Xalq ta‘limi vazirligining pedagog kadrlarni kompetensiyalarga asoslangan va kasbiy ko‘nikmalarni shakllantirishga qaratilgan metodikalar bo‘yicha o‘qitish amaliyotini joriy qilish to‘g‘risidagi taklifi ma‘qullandi va amalga oshirildi. Xalq ta‘limi vazirligi , Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi , Maktabgacha ta‘lim vazirligi hamda Ta‘lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi bilan birgalikda pedagog kadrlarni zamonaviy metodikalar asosida o‘qitish amaliyotini joriy qilish uchun:

a) pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish yo‘nalishida:

2022 - yil 1 - sentabrga qadar Pedagogika markazlariga aniq va tabiiy fanlar bo‘yicha malakali xorijiy mutaxassislarni jalb qilindi;

2022 - yil 1 - iyulga qadar Pedagogika markazlari huzurida xorijiy mutaxassislarni, umumiy o‘rta, o‘rta maxsus, professional va oliy ta‘lim tashkilotlari hamda Pedagogika markazlarining malakali xodimlaridan iborat bo‘lgan trenerlar guruhlarini shakllantirildi;

2022 - yil yakuniga qadar trenerlar guruhlari bilan birgalikda joylarga chiqqan holda kamida 20 foiz umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida pedagoglar uchun

zamonaviy metodikalarga asoslangan sayyor o‘quv mashg‘ulot va seminar-treninglar o‘tkazildi;

2022 - yil yakuniga qadar maktab o‘qituvchilari uchun “Uzluksiz kasbiy ta’lim” maxsus elektron platformasida pedagogik faoliyatdan ajralmagan holda amalga oshiriladigan qo‘shimcha individual malaka oshirish kurslarini joriy etildi;

b) ta’lim dasturlarini takomillashtirish yo‘nalishida:

zamonaviy metodikalarga asoslangan ta’lim dasturlari va darsliklarni xarid qilish hamda umumiy o‘rta ta’lim tizimiga joriy qilish choralari ko‘rildi;

2022 - yil 1 - avgustga qadar malakali xorijiy mutaxassislarni jalb qilgan holda Toshkent davlat pedagogika universiteti hamda Pedagogika markazlarining o‘quv - rejalari va dasturlarini to‘liq qayta ko‘rib chiqildi hamda xalqaro talablar asosida takomillashtirildi;

2023 - yil 1 - sentabrga qadar Respublika ta’lim markazi hamda Toshkent davlat pedagogika universiteti bilan birgalikda ta’lim jarayonini Milliy o‘quv dasturi asosida tashkil etishga qaratilgan metodikalarni ishlab chiqildi va ushbu metodikalarning umumiy o‘rta va o‘rta maxsus ta’lim tashkilotlari, pedagogika yo‘nalishidagi professional va oliy ta’lim muassasalari hamda Pedagogika markazlarida joriy qilinishini ta’minlandi;

v) pedagog kadrlarni tayyorlash yo‘nalishida:

2022 – 2023 - o‘quv yilidan boshlab Toshkent davlat pedagogika universitetining kunduzgi ta’lim shaklida tahsil olayotgan 2 – 4 - bosqich talabarlari uchun haftalik o‘quv mashg‘ulotlari “4 + 2” tartibida, shu jumladan, darslarning 4 kuni oliy ta’lim muassasasida, 2 kuni umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida amaliyot o‘tash tartibida olib borilishini ta’minlandi;

Prezident ta’lim muassasalari agentligi bilan hamkorlikda Toshkent davlat pedagogika universiteti talabalarining tanishuv va malakaviy amaliyotlarini, umumiy o‘rta ta’lim muassasalari bilan birga Prezident, ijod va ixtisoslashtirilgan maktablarda ham tashkil etildi;

Toshkent davlat pedagogika universitetida o‘quv dasturlari o‘zaro yaqin bo‘lgan bakalavriat ta’lim yo‘nalishlari bo‘yicha asosiy va qo‘shimcha mutaxassislik (kvalifikatsiya) berish tartibini yo‘lga qo‘yildi;

Toshkent davlat pedagogika universiteti talabalarining ilmiy-tadqiqot va kasbiy ko‘nikmalarini oshirish maqsadida dars jarayonlariga soha mutaxassislari va olimlarni jalb etildi.

Moliya vazirligi 2022 - yil yakuniga qadar maktablarda zamonaviy metodikalar asosida o‘qitish amaliyotini joriy qilish uchun Xalq ta’limi vazirligiga zarur mablag‘lar bilan ta’minladi.

Xalq ta’limi vazirligi 2023 - yil 1 - avgustga qadar ta’lim sohasida xizmat ko‘rsatuvchi vakolatli xalqaro tashkilotlarni jalb qilgan holda pedagog kadrlarning

umumta'lim fanlari bo'yicha bilim darajasi va kasbiy mahoratini baholash tizimini ishlab chiqdi va amaliyotga joriy qildi, 2024 - yil 1 - yanvarga qadar pedagog kadrlarning umumta'lim fanlari bo'yicha bilim darajasi va kasbiy mahoratini baholash tizimining xalqaro standartlar talablariga javob berishini sertifikatlaydigan o'tkazdi.

Bu borada 2022 - yil 1 - sentabrdan boshlab Xalq ta'limi vazirligi tizimidagi umumiy o'rta ta'lim muassasalarida:

a) - umumta'lim fanlari bo'yicha tegishli darajadagi sertifikatga ega bo'lgan pedagog kadrlarga har oylik qo'shimcha ustama quyidagi tartibda to'lanadi:

- xalqaro tan olingan sertifikatga ega bo'lgan pedagog kadrlarga – ularning tarif stavkasiga nisbatan 50 foiz miqdorida;

- xalqaro standartlar talablariga javob beradigan milliy baholash tizimida olingan sertifikatga ega bo'lgan pedagog kadrlarga – ularning tarif stavkasiga nisbatan 50 foiz miqdorida.

- Davlat test markazining milliy baholash tizimida olingan sertifikatga ega bo'lgan pedagog kadrlarga – ularning tarif stavkasiga nisbatan 20 foiz miqdorida (chet tili bo'yicha sertifikatlar bundan mustasno);

b) - Davlat test markazining milliy baholash tizimida chet tili bo'yicha olingan sertifikatga ega bo'lgan pedagog kadrlarga har oylik qo'shimcha ustama:

2025 - yil 1 - yanvarga qadar – ularning tarif stavkasiga nisbatan 50 foiz miqdorida;

2025 - yil 1 - yanvardan boshlab – ularning tarif stavkasiga nisbatan 20 foiz miqdorida to'lanadi;

v) - har oylik qo'shimcha ustama sertifikat amal qilish muddati davomida, lekin uch yildan ko'p bo'lmagan vaqt mobaynida to'lanadi;

g) umumta'lim fanlari bo'yicha bir nechta sertifikatga ega bo'lgan pedagog kadrlarga har oylik qo'shimcha ustama yuqoriroq ustama olish huquqini beruvchi sertifikat bo'yicha to'lanadi.

Umumta'lim maktab rahbarlari 2023 - yil 1 - yanvardan boshladiki:

- maktab direktori lavozimiga nomzodlar menejerlik sertifikatini olish uchun Milliy - tadqiqot institutida maxsus pullik dasturlar asosida jamoada ishlash va ota-onalar bilan muloqot qilish, boshqaruv, moliyaviy hisob - kitoblarni amalga oshirish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ko'nikmalariga o'qitiladi;

- o'qitish yakuni bo'yicha Milliy - tadqiqot instituti tomonidan maktab direktori lavozimiga nomzodlarning boshqaruv sohasiga oid bilim va ko'nikmalari baholanadi hamda natijasi bo'yicha menejerlik sertifikati beriladi;

- maktab direktori lavozimiga nomzodlar faqat menejerlik sertifikatiga ega bo'lgan shaxslar orasidan tanlab olinadi va kelishish uchun xalq deputatlari tuman (shahar) Kengashlariga taqdim etiladi;

- maktab direktorini ish beruvchining tashabbusiga ko‘ra lavozimdan ozod etish uchun xalq deputatlari tuman (shahar) Kengashlari bilan kelishish talab etilmaydi.

Yuqori ko‘rsatkichlarga erishgan pedagoglarni qo‘shimcha rag‘batlantirish va malakali xodimlar faoliyatini yanada qo‘llab - quvvatlash kadrlar tayyorlash sohasidagi davlat siyosati insonni intellektual va ma‘naviy - axloqiy jihatdan tarbiyalash bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan uzluksiz ta‘lim tizimi orqali har tomonlama barkamol shaxs fuqaroni shakllantirishni nazarda tutadi. Shu tarzda fuqaroning eng asosiy konstitutsiyaviy huquqlaridan biri bilim olish, ijodiy qobiliyatni namoyon etish, intellektual jihatdan rivojlanish, kasbi bo‘yicha mehnat qilish huquqi ro‘yobga chiqariladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axborotnomasi, 1997 y., 11-12-son, 295-modda;
2. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2007 y., 15-son, 150-modda; 2013 y., 41-son, 543-modda;
3. Qonun hujjatlari ma‘lumotlari milliy bazasi, 05.01.2018 y., 03/18/456/0512 - son)
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 – 2026 - yillarda xalq ta‘limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida farmoni. 11.05.2022
5. <http://lex.uz/docs/48401>
6. <https://president.uz/oz/lists/view/5199>